

ระบบประชาธิปไตยกับการดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล

ศ. นพ. ประสิทธิ์ วัฒนาภา

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ระบอบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้นการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยก็คือ รูปการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือเป็นกติกาที่กำหนดแนวทางสำหรับการที่รัฐจะใช้อำนาจปกครองประชาชน และมีหลักการจัดระเบียบการปกครอง แต่รัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน การที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จึงต้องดูว่ารัฐธรรมนูญของประเทศนั้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และการบริการด้านสาธารณสุขและสวัสดิการ¹

เพื่อให้การปกครองของประเทศไทย มีความเป็นประชาธิปไตย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการกำหนดในเรื่องการได้รับบริการด้านสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ดังนี้

ส่วนที่ ๘ สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

มาตรา ๕๑

บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐซึ่งต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์

มาตรา ๕๒

เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๕๓

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๕๔

บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๕๕

บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ๒๕๔๕

เพื่อรองรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติขึ้น โดยมีหลักการและแนวคิดสำคัญๆ สรุป ได้ดังนี้

1. เป็นระบบที่ให้สิทธิเท่าเทียมกันสำหรับคนทุกคนในสังคมตามสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๕๒ ที่บัญญัติให้ชนชาวไทยย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๑ ที่บัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน
2. ทำให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน มีการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่า
3. มีการบริหารจัดการที่ขจัดความซ้ำซ้อนในการใช้สิทธิ สร้างระบบวิธีปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกันและป้องกันภาวะผลประโยชน์ขัดกับบทบาทหน้าที่ (Conflicts of interest) โดยมีระบบตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจ มุ่งแยกบทบาทของผู้ถือกุญแจ ผู้ซื้อบริการ ผู้ให้บริการ และผู้ตรวจสอบ ออกจากกันเมื่อมีความพร้อม
4. มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้สามารถกำหนดแผนการจัดสรรงบประมาณระบบการเบิกจ่ายชดเชยค่าบริการ การตรวจสอบ และการพัฒนาคุณภาพบริการได้อย่างรัดกุม มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
5. มีการเลือกใช้วิธีการจ่ายเงิน (Payment method) แก่ผู้ให้บริการที่จูงใจให้ใช้ทรัพยากร ด้านสุขภาพอย่างสมเหตุสมผล และควบคุมพฤติกรรมการจัดบริการสาธารณสุข เพื่อส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในภาพรวม
6. มีการกำหนดบทบาทของหน่วยบริการภาคเอกชนอย่างเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนเพื่อให้เพียงพอต่อการให้

บริการผู้มีสิทธิ

7. มีการจัดระบบบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและยอมรับได้ ให้โอกาสสถานพยาบาลนอกภาครัฐเข้าร่วมแข่งขันในการจัดบริการสาธารณสุขด้วยกติกาที่เป็นธรรม เพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับประชาชนในการเลือกใช้บริการสาธารณสุขได้ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

บทบาทของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยกับการดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล

ผลจากพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ๒๕๔๕ รัฐบาลได้มีการดำเนินการ² ดังนี้

1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทำหน้าที่ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการบริหารจัดการ การให้บริการสาธารณสุขของหน่วยบริการและเครือข่าย หน่วยบริการ
2. มีการจัดตั้งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและมีคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ควบคุมดูแลให้การดำเนินกิจการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด
3. มีการจัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย สนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ โดยให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ บริหารจัดการภายใต้ระเบียบที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด
4. มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานบริการสาธารณสุข ทำหน้าที่ควบคุมคุณภาพมาตรฐานของหน่วยบริการและเครือข่ายหน่วยบริการให้เป็นไปตามมาตรฐานการให้บริการที่คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนด
5. ให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจหน้าที่เข้าไปตรวจสอบสถานที่ของหน่วยบริการและ เครือข่ายหน่วยบริการ

เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ ในการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและประกาศต่างๆ ของคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานประกันสุขภาพตามกฎหมายนี้

6. คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ อาจกำหนดให้บุคคลที่เข้ารับบริการสาธารณสุขต้องร่วมจ่ายค่าบริการในอัตราที่กำหนดให้แก่หน่วยบริการในแต่ละครั้งที่เข้ารับบริการ เว้นแต่ผู้ยากไร้หรือบุคคลอื่นที่รัฐมนตรีผู้รักษาการพระราชบัญญัตินี้ประกาศกำหนดให้ไม่ต้องจ่ายค่าบริการ

บทวิเคราะห์

อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า

ภายใต้การปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยของประเทศไทย

รัฐบาลไทยได้บริหารให้ประชาชนชาวไทยได้รับการดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่ดีในระดับหนึ่ง ที่น่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์หรือสภาพของประเทศ ทั้งยังสามารถดำเนินการร้องเรียนหาความเป็นธรรมได้ หากได้รับการดูแลรักษาพยาบาลที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังสามารถพัฒนาให้ประชาชนได้รับการดูแลที่ดีขึ้นอีก หากมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในการผลิตบุคลากรด้านสุขภาพให้เพียงพอกับความต้องการที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากภาวะโรคภัยไข้เจ็บที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น รวมถึงมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อพึงพิจารณาคือกฎหมายต่างๆ ที่เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ส่วนใหญ่มุ่งไปสู่การคุ้มครองดูแลให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่

แต่ในหลายสถานการณ์

ที่ผู้ป่วยต้องการการยุติชีวิตหรือเมื่อผู้ป่วยไม่สามารถใช้ดุลพิจารณาหรืออยู่ในสถานะที่ไม่สามารถใช้ดุลพินิจได้แล้ว การพิจารณายุติชีวิต จะสามารถดำเนินการในลักษณะใด นอกจากนี้ในบางสถานการณ์ที่บิดามารดาต้องการเลือกการให้กำเนิดชีวิต กฎหมายต่างๆ

ยังไม่สามารถรองรับได้ทันกับการพัฒนาทางเทคโนโลยีด้านสุขภาพ ประเด็นเหล่านี้

แม้ยังไม่ก่อให้เกิด ปัญหาในปัจจุบัน แต่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดประเด็น

ด้านการสังคมต่อไปในอนาคตได้ ควรที่จะเริ่มมีการศึกษาเพื่อพัฒนาการด้านการกฎหมาย และการปกครองให้ทันกับพัฒนา การด้านวิทยาศาสตร์หรือเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีด้านสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ :
https://th.wikisource.org/wiki/รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย_พุทธศักราช_๒๕๕๐/หมวด_๓
2. พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๕
<http://lib.mnre.go.th/porrorbor/พรป/30%20baht%20law.pdf>